

„TURYZM” 1996, t. 6, z. 1

Jolanta Wojciechowska

GENEZA, ROZWÓJ I WSPÓŁCZESNA FUNKCJA TURYSTYCZNA
MIEJSCOWOŚCI SEMMERING (AUSTRIA)

LA GENÈSE, LE DÉVELOPPEMENT ET LA FONCTION TOURISTIQUE
DE SEMMERING (AUTRICHE)

THE ORIGIN, DEVELOPMENT AND TOURIST FONCTION
OF SEMMERING (AUSTRIA)

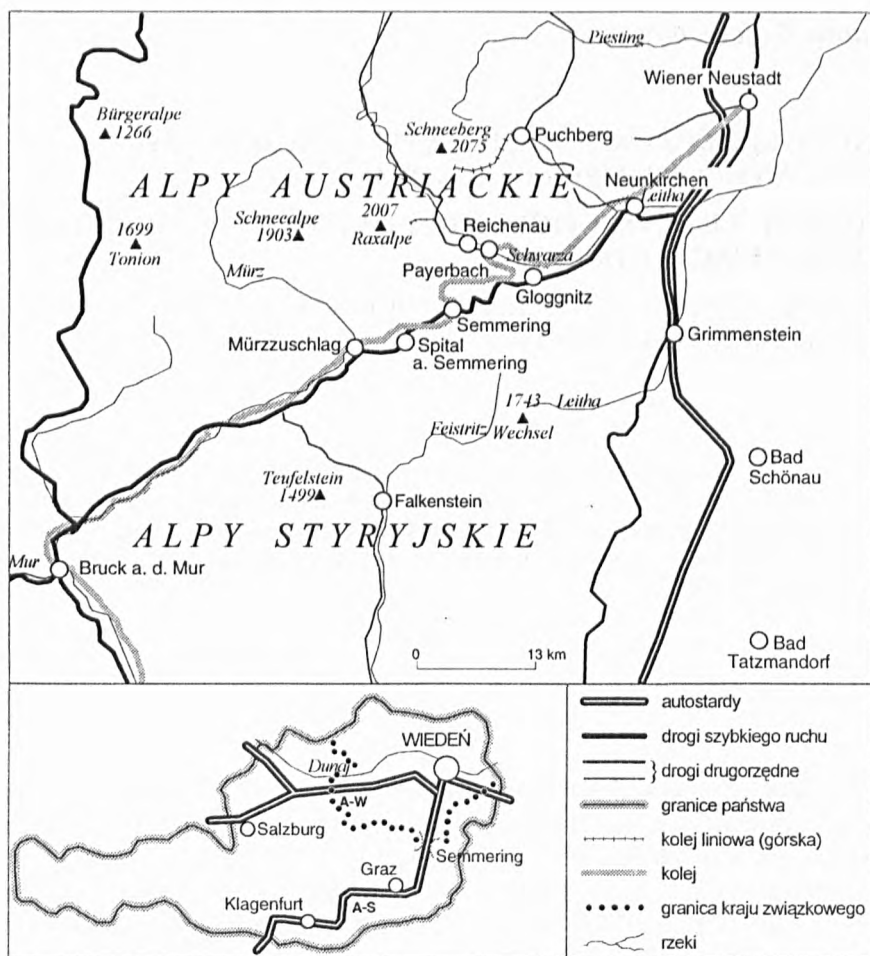
Na tle warunków fizycznogeograficznych została przedstawiona historia rozwoju turystyki znanego austriackiego kurortu Alp Wschodnich, Semmeringu. Szczegółowo została zaprezentowana obecna turystyczna oferta miejscowości oraz jej wykorzystanie. W powstaniu, rozwoju oraz obecnej sytuacji Semmeringu autorka doszukuje się szczególnych cech.

I. POŁOŻENIE

Przełęcz Semmering¹ położona jest na wysokości 985 m n.p.m. i tędy przechodzi najważniejsze na kierunku północ-południe przejście drogowe Austrii. Linia kolejowa przebiega natomiast tunelem (1,4 km) pod przełęczą na wysokości 897 m n.p.m. Miejscowość Semmering leży na wysokości ok. 1000 m n.p.m., 70 km w prostej linii na południe od Wiednia i tyle samo na północ od Grazu, drugiego co do wielkości miasta Austrii (240 tys. mieszkańców). Pod względem fizycznogeograficznym Semmering znajduje się na linii tzw. północnej depresji podłużnej (dolina Innu-Ziller-Salzach-Anizy-Mur-Mürz-Semme-

¹ Semmering to nazwa przełęczy w austriackich Alpach Wschodnich, a także nazwa tunełu na trasie najstarszej, wiodącej przez góry, kolei świata (Wiedeń-Klagenfurt-Wenecja) oraz znany w Europie ośrodek turystyczny i sportów zimowych.

ring–Schwarza) i stanowi jej odcinek graniczny między Alpami Północnymi a Centralnymi. Od strony północnej przełęcz Semmering oddziela Alpy Austriackie – m. in. z grupami górskimi Rax Alpe (2007 m) i Schneeberg (2076 m) – wchodzące w skład Alp Północnych od Alp Styryjskich należących do Alp Centralnych (L i j e w s k i 1987) (rys. 1).

Rys. 1. Położenie geograficzne Semmeringu

Dessin 1. La situation géographique de Semmering

Dla potrzeb turystyki obszar Semmeringu zaliczony został do regionu turystycznego Semmering–Rax–Schneeberg (K o s 1992). Jest to bardzo popularny region wycieczkowy oraz narciarski, masowo odwiedzany zwłaszcza przez mieszkańców Wiednia. Pod względem administracyjnym Semmering należy do kra-

ju związkowego Dolnej Austrii. Od 1919 r. jest gminą. W Austrii gmina jako najmniejsza jednostka podziału terytorialnego obejmuje zazwyczaj jedną tylko miejscowość. Gmina Semmering należy do mniejszych zarówno pod względem powierzchni (8, 67 km²), jak i liczby ludności (730 mieszkańców w 1993 r.). Od 1923 r. gmina posiada oficjalny status kurortu.

2. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA FIZYCZNOGEOGRAFICZNEGO

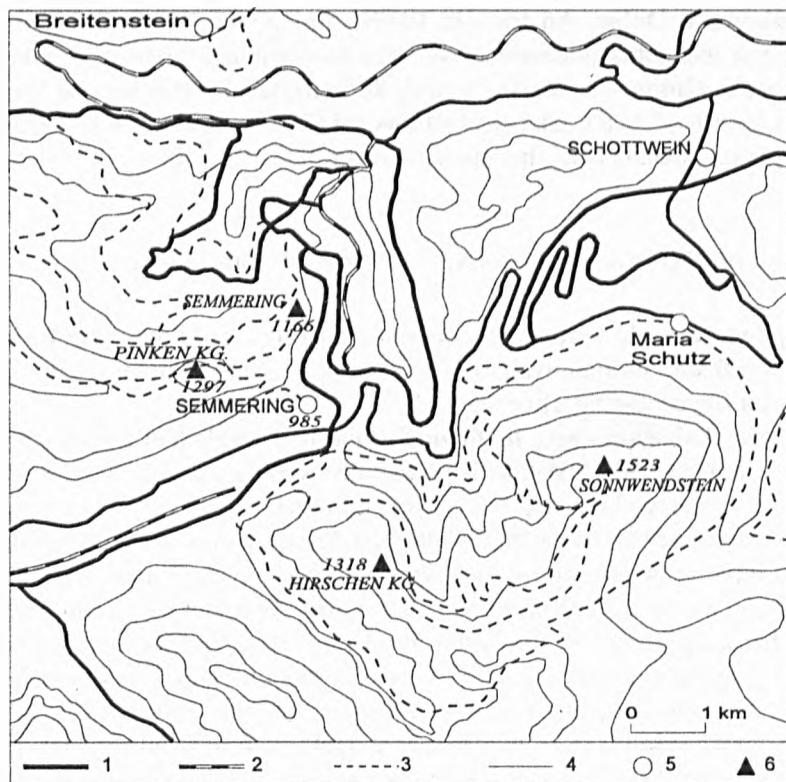
Niepowtarzalność krajobrazu okolic Semmeringu, duża jego osobliwość i urok są wynikiem wzajemnych relacji między poszczególnymi komponentami środowiska fizycznogeograficznego.

Podłoże skalne stanowią tu zróżnicowane pod względem twardości utwory Alp Austriackich i Alp Styryjskich, wykształconych ostatecznie w trzeciorzędzie w czasie orogenezy alpejskiej. Na wschód od przełęczy występują głównie gnejsy i łupki krystaliczne, na zachód wapienie i dolomity mezozoiczne przedzielone warstwą łupków, piaskowców i wapieni paleozoicznych (L i j e w s k i 1987). Ma to swój wyraz w rzeźbie terenu. Skraj Alp Austriackich cechuje się wyższymi i bardziej stromymi, miejscami urwistymi zboczami, niż Alp Styryjskich, które ku wschodowi stają się coraz niższe, o łagodniejszych grzbietach, przyjmujących stopniowo formę pogórza. Wysokie, kopulaste masywy wokół przełęczy (Sonnenstein 1523 m, Hirschenkogel 1318 m, Pinkenkogel 1297 m, Semmeringkogel 1166 m n.p.m.) wpływają na duże względne różnice wysokości w jej najbliższym otoczeniu (do 600 m) (rys. 2). Najniżej położone tereny miejscowości Semmering (do 1000 m n.p.m.) zajęte są przez pola uprawne i łąki. W stosunku do powierzchni leśnej obserwuje się ich tu niewiele (5–10%)². Do 1300 m n.p.m. rosną lasy mieszane, powyżej – iglaste.

Okolice Semmeringu leżą w dorzeczu Dunaju, a więc w zlewisku Morza Czarnego. Obszar odwadniany jest przez drobne strumyki wodne do większych rzek (Mürz, Schwarza, Leitha, Feistritz), oddalonych o kilkadziesiąt kilometrów (10–20). Ze stałych akwenów wodnych występują tylko niewielkie sztuczne zbiorniki budowane dla potrzeb retencyjnych, bez możliwości ich turystycznego wykorzystania. Na uwagę zasługują znajdujące się w okolicy wydajne źródła, z których Semmering zaopatrywany jest w bardzo smaczną i czystą wodę pitną. Także stolica Austrii, Wiedeń, pobiera górską wodę ze źródeł pobliskiej góry Schneeberg.

Klimat omawianego terenu charakteryzuje się typowymi cechami regionu alpejskiego. Lata są więc tu stosunkowo krótkie i chłodne, choć zdarzają się dni upalne. Średnia temperatura lipca wynosi ok. 15°C, zaś stycznia –3°C, średnia roczna +8°C. Zimy są długie i obfitują w opady śniegu. Średni opad atmosfery-

² Wyliczenia własne autorki na podstawie map oraz obserwacji terenu.

Rys. 2. Rzeźba terenu okolic Semmeringu

Dessin 2. La sculpture des environs de Semmering

czny dla okresu 1901–1960 wynosi 977 mm (tab. I). W przypadku Semmeringu bardzo istotny jest opad śniegu, uważany tu za jeden z cenniejszych walorów środowiska. Liczba dni z opadem śnieżnym w ciągu roku wynosi średnio ok. 150, grubość rocznej pokrywy sięga kilkunastu metrów. Zalega ona ok. 200 dni, w związku z tym sezon narciarski trwa tu od końca listopada do początku maja. Dalszym ważnym czynnikiem klimatycznym jest usłonecznienie. Generalnie wzrasta ono wraz z wysokością i mimo częstego przesuwania się chmur i mgieł nad przełęczą, zarówno potencjalne jak i rzeczywiste usłonecznienie jest wysokie. Według prowadzonych od 1901 r. pomiarów meteorologicznych w lokalnej stacji pogodowej przy hotelu Südbahnhotel, średnie rzeczywiste usłonecznienie w roku wynosi ok. 1500 godz., zaś potencjalne 3316 (tab. I). Największe jest dla lata – ok. 500 i wiosny – ok. 400, najmniejsze dla zimy ok. 200 i jesieni ok. 300 godz. Typową cechą klimatyczną dla górskich miejscowości jest wiosenny okres chłódów przeciągający się tu na czerwiec oraz pogodna jesień (babie lato) na przełomie września i października.

T a b e l a I

Charakterystyka klimatu przełęczy Semmering w okresie 1901–1960
 La caractéristique du climat de Semmering dans la période de 1901 à 1960

Elementy klimatu	Czas pomiaru	Wysokość pomiaru
Średnia temperatura powietrza (w °C)	styczeń	-2,6
	lipiec	15,2
	rok	6,2
Temperatury absolutne (w °C)	07.07.1957	31,7 (maks.)
	24.01.1947	-28,1 (min.)
Średnia temperatura dobowa (w °C)	08.07.1957 22.01.1907	26,5 (najwyższa) -20,6 (najniższa)
Opady atmosferyczne (w mm)	czerwiec	131
	listopad	53
	rok	977
Maksymalny opad dobowy (w mm)	05.06.1947	323
Usłonecznienie efektywne/rzeczywiste (w godz.)	wiosna	929/422
	lato	1019/535
	jesień	764/360
	zima	604/236
	rok	3316/1553

Źródło: Stacja pogody przy Südbahnhotel na Semmeringu.

Ostre górskie powietrze, wypełnione zapachem olejków eterycznych roślinności specyficznej w swym kompleksie, wolne od zanieczyszczeń przemysłowych, czyni z Semmeringu kurort o dużych walorach zdrowotno-leczniczych, zalecany głównie dla astmatyków i cierpiących na choroby dróg oddechowych, także dla anemików oraz ludzi o wyczerpanym systemie nerwowym. W literaturze Semmering nazywany jest „płucami Wiednia” (K o s 1991).

Syntezę walorów przyrodniczych od strony wizualnej stanowi krajobraz, który jest tu szczególnie i unikatowy, mimo zasadniczych jego alpejskich cech. Oferuje on wiele wrażeń estetycznych. Swą zmiennością wprost atakuje odbiorcę. Niezwykle zadbany i wypielęgnowany, objęty jest ochroną prawną. Krajobraz, obok takich czynników jak klimat i opady śniegu, jest głównym atutem rozwoju turystyki w tej miejscowości.

3. ZARYS HISTORII MIEJSCOWOŚCI

Komponenty środowiska fizycznogeograficznego Semmeringu długo były barierą dla rozwoju stałego osadnictwa i zawsze stanowiły o trudnej egzystencji

tych, którzy zechcieli tu mieszkać. W początkach średniowiecza przemieszczały się tędy i częściowo osiedlały różne plemiona germańskie. W VI w. zaczęli przybywać Słowianie, których uważa się tu za pionierów nowożytnego osadnictwa. W dzikich terenach leśnych najchętniej osiedlali się nad rzekami i strumieniami. W dolinie rzeki Mürz, oddalonej ok. 10 km na zachód, istniała duża słowiańska osada kierowana przez przywódcę Turdogowi, której terytorialny zasięg na południowym wschodzie wyznaczała w 1023 r. przełęcz Semmering. Nazwa Semmering jest pochodzenia słowiańskiego i oznacza żywiczny las świerkowy, nazywany przez Słowian „smruku”. W IX w. naddunajskie ziemie austriackie znalazły się w zasięgu wpływów Karola Wielkiego i wówczas wyraźnie nasiliły się procesy kolonizacyjne ludności (kolonizacja bawarska). Niemieckie osadnictwo albo zajmowało tereny posłowiańskie, albo zakładane było w ich bezpośrednim sąsiedztwie. W tym czasie wiele słowiańskich nazw zostało zmienionych, np. Schneeberg (K o s 1991).

W XII w. na przełęczy Semmering znana była już uprawa winorośli. Z okolicznych miejscowości wino transportowano na koniach (do 1160 r.) drogą przez Semmering do Gloggnitz, miejsca składu. W tych czasach droga przez Semmering była niewielką ścieżką, tylko fragmentami wykarczowaną dla zwierząt pociagowych. Znaczenie jej jednak wciąż rosło. Około 1240 r., kiedy rozwinął się „międzynarodowy” handel prowadzony przez kupców Wenecji, Edynburga, Wiednia, Grazu znana już była jako szlak italski lub wenecki, wkrótce także semmerincki. Szlakiem tym przewożono skóry, sól, wino, żelazo.

W XVI i XVII w. mimo rozkwitu handlu oraz częstego używania traktu, nie dokonano jego przebudowy. Uczynił to dopiero w 1728 r. cesarz Austrii Karol IV. Na jego polecenie wybudowana została droga kołowa północ-południe, którą następnie w 1841 r. przebudowano na szosę³. Fakt ten nie przyczynił się jednak do rozwoju osady. W dalszym ciągu Semmering oznaczał nazwę przełęczy na pograniczu Dolnej Austrii ze Steiermark oraz nazwę handlowego traktu. Dopiero decyzja wybudowania dalekobieżnej linii kolejowej z Wiednia przez Graz do Triestu, która miała przechodzić także przez Semmering, wpłynęła na rozwój miejscowości (K o s 1991).

„Semmeringbahn”, pierwsza góraska linia kolejowa na świecie (1854), będąca szczytowym osiągnięciem techniki, na odcinku 42 km od Gloggnitz do Mürz-zuschlag pokonuje różnicę wysokości 459 m w górę do tunelu Semmering, a następnie 219 m w dół. Doliny przekracza 16 kamiennymi mostami i wiaduktami, zaś grzbiety przecina 16 tunelami (najdłuższy Neuer Semmering Tunnel, 1512 m długości). Umiejętnie wkomponowane w krajobraz tunele i wiadukty zaprojektowane w stylu romańsko-gotyckim nadają kolei na tym odcinku szczególnego uroku i uznane zostały za dzieło sztuki architektonicznej. W XIX w. podróżowanie koleją odbywało się tu wyłącznie od początku maja do początku wrze-

³ Dawny trakt handlowy na przełęczy Semmering dzisiaj w części wykorzystywany jest przez drogę szybkiego ruchu, zaś w części jako promenada u stóp Hirschenkogel.

śnia. W tych miesiącach dworzec w Wiedniu (Südbahnhof) oblepiany był plakatami informującymi o możliwościach podróży i jej walorach. Przejazd koleją stał się w tym czasie celem wycieczek mieszkańców Wiednia. Kolej ściągała turystów nie tylko krajowych, ale i zagranicznych, a wraz z nimi spółki inwestujące w turystykę. Zaczęły więc na przełęczy Semmering powstawać hotele, wille, pensjonaty oferujące nocleg turystom. Od tego momentu nie tylko przejeżdżało się przez Semmering, ale także można było tu przyjeżdżać. Kolej zapoczątkowała więc intensywny rozwój miejscowości jako ośrodka turystycznego (K r o g n e r 1950).

4. HISTORIA ROZWOJU TURYSTYKI NA PRZEŁĘCZY SEMMERING

Od lat pięćdziesiątych XIX w. na przełęczy Semmering było co najwyżej kilka górskich zagród. Z momentem budowy linii kolejowej zaczęło ich przybywać coraz więcej, a przede wszystkim zaczęły powstawać pierwsze obiekty turystyczne. Były to zarówno skromne domy oraz pensjonaty dla gości, jak i okazałe wille ówczesnej elity austriackiej. Większość willi została zaprojektowana przez znanych austriackich architektów (Franz von Neumann, Gustav von Neumann) w tzw. stylu semmerinckim, wywodzącym się ze *stil modern*. Miejscowość stała się ulubionym miejscem wypoczynku ludzi biznesu, a także kultury i sztuki. W Semmeringu przebywali m. in. Oskar Kokoschka, Egon Friedell, Peter Altenberg, Jan Kiepura (R o t l e r - S o t r i e f f e r 1983).

Pierwszy hotel, Südbahnhotel, został oddany do użytku w 1882 r. jako prywatny obiekt o pojemności ok. 200 miejsc noclegowych. Jego ciekawa bryła architektoniczna – w formie zamku, z basztą, wieżyczkami, tarasami, zacisznymi balkonami oraz dziedzińcem zewnętrznym i wewnętrznym, stwarzała bajkowe, a przy tym i komfortowe warunki pobytu. Otwierając w pomieszczeniach hotelu sanatorium, właściciele zapoczątkowali w tej miejscowości turystykę leczniczą. Leczenie opierało się na wykorzystaniu naturalnych walorów środowiska, zwłaszcza klimatu i wód. Hotel w XIX w. oraz na początku XX w. cieszył się dużą frekwencją i dobrze prosperował, mimo początkowo tylko letniego wykorzystania (K o s 1991).

W latach 1910–1912 badania przeprowadzone dla potrzeb turystycznego biznesu wykazały, iż *boom* turystyczny w Semmeringu maksymalnie trwał 50 dni w roku, z tego 30 dni przypadało na lato (od 20 lipca do 20 sierpnia), zaś reszta na porę zimową. Zmianę niniejszego modelu turystyki mogły dokonać jedynie inwestycje. Myślano przede wszystkim o takich, które by udostępniały turystom teren na dłuższy zimowy pobyt. W tym celu już w 1907 r. pobudowano tory saneczkowe dla dorosłych i dzieci. Dalszym poważniejszym inwestycjom przeszkodziła I wojna światowa, która jednak nie zahamowała ruchu turystycznego. W 1907 r. w Semmeringu zostało udzielonych 125 000 noclegów, zaś w 1915 r.

zarejestrowany ruch turystyczny wynosił ponad 100 000 osób (K r o g n e r 1950).

W tak zwanej „złotej erze Semmeringu”, tuż przed wybuchem I wojny światowej, został otwarty drugi hotel, Panhans, do dziś największy. Posiadał on 400 miejsc noclegowych i z chwilą oddania do użytku (grudzień 1913 r.) należał do największych hoteli Monarchii Austro-Węgierskiej. Jego gośćmi byli głównie Węgrzy oraz bogate mieszczaństwo żydowskie. W 1923 r. zarejestrowano w hotelu 12 710 turystów z terenu Austrii, z tego 9529 z Wiednia (74%) i ponad 13 000 z zagranicy, z czego 5261 z Węgier (40%). Znaczny udział mieli też goście z Czechosłowacji (R o t l e r - S o t r i e f f e r 1983).

W 1923 r. Semmering otrzymał status kurortu. Dwa największe hotele Südbahnhotel i Panhans oraz niektóre pensjonaty i wille prowadziły szeroko zakrojoną działalność sanatoryjną (kuracje prof. Oertala, H. Pokornego, dr. F. Hansy). W 1926 r. w Semmeringu udzielono ogółem 240 000 noclegów, w dwa lata później aż 380 000. Przy stałym wzroście liczby udzielanych noclegów turystyka w latach dwudziestych w Semmeringu charakteryzowała się w dalszym ciągu przewagą pobytów w sezonie letnim. Coraz popularniejszy stawał się jednak przyjazd turystów na weekendy oraz święta Bożego Narodzenia.

Lata trzydzieste XX w., poprzedzone rekordem z 1928 r., charakteryzowały się spadkiem liczby udzielonych noclegów. W roku 1937 wyniosła ona 240 000. Porównując ją z liczbą ówczesnych stałych mieszkańców Semmeringu, 1816, oraz analizując wskaźnik intensywności ruchu turystycznego, 13 215⁴, trzeba podkreślić bardzo wysoki w tych latach stopień rozwoju turystyki. Potwierdza to także austriackie zestawienie statystyczne z 1937 r., umiejscawiające Semmering na 6 miejscu w kraju, m. in. po kurortach Bad Ischl, Kitzbühel pod względem wielkości zagranicznego ruchu turystycznego, zaś na 1 miejscu pod względem liczby noclegów przypadających na stałego mieszkańca (K o s 1991).

W latach trzydziestych Semmering stał się poważnym ośrodkiem sportów zimowych konkurującym z ośrodkami Tyrolu i Salzburgiem, zasłynął z przeprowadzanych tu zimowych zawodów sportowych zarówno na szczeblu landu, jak i kraju.

II wojna światowa oraz powojenny okres okupacji Austrii (do 1955 r.) nie sprzyjał inwestycjom turystycznym ani rozwojowi turystyki na przełęczu Semmering⁵. Powolny jej rozwój nastąpił w latach sześćdziesiątych i związany był głównie ze sportami zimowymi. Lata siedemdziesiąte, w związku z modą posiadania drugiego mieszkania, przyniosły kurortowi kryzys. Duże hotele upadły, a Südbahnhotel został zamknięty. Celem złagodzenia skutków kryzysu oraz szukania dróg rozwoju miejscowości, powołany został Regionalny Związek Turys-

⁴ Według Charvarta (W a r s z y ń s k a, J a c k o w s k i 1979):

$$W = \frac{\text{osobonoclegi} \times 100}{\text{stali mieszkańcy}}$$

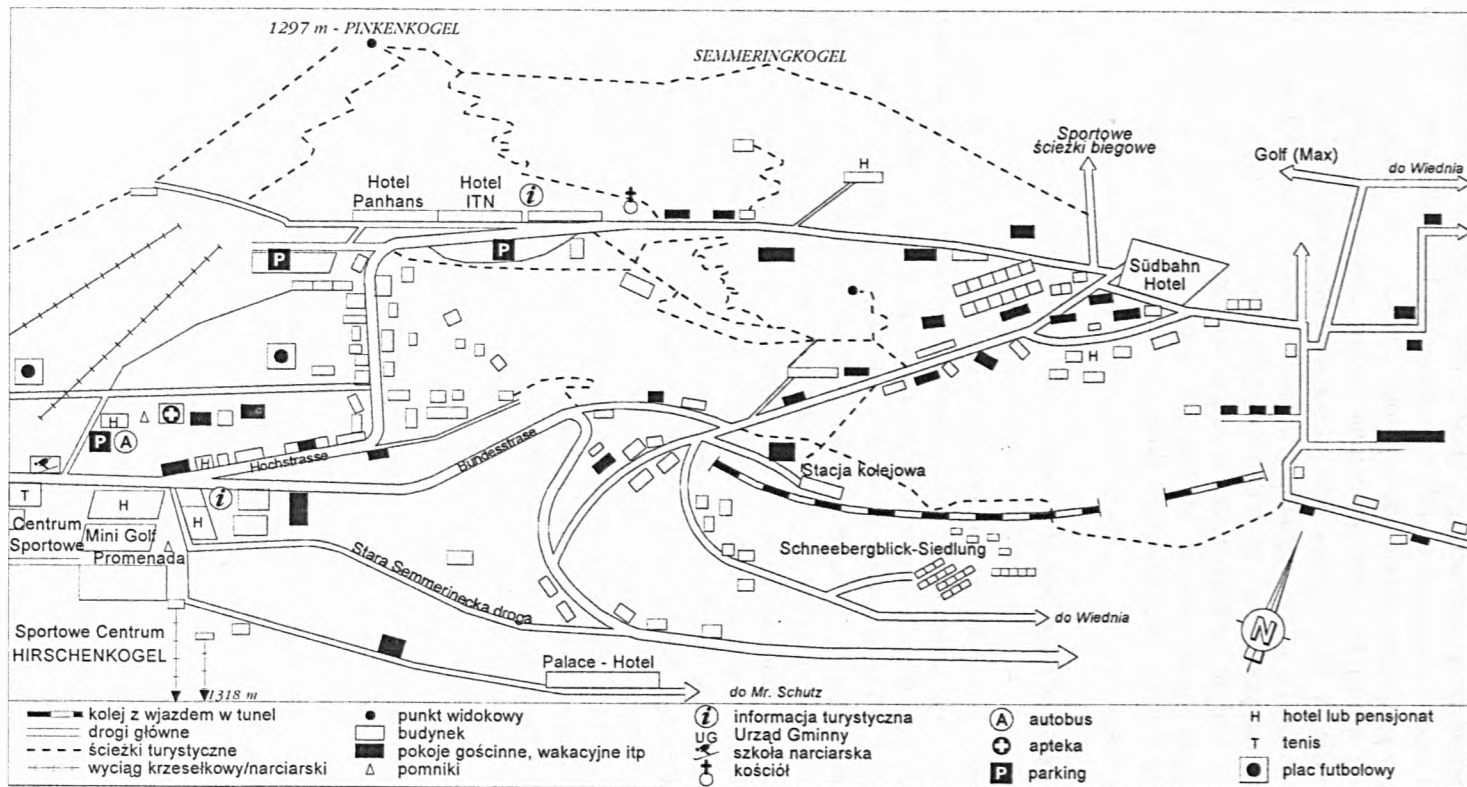
⁵ Semmering po wojnie znalazł się w dwu okupacyjnych strefach: brytyjskiej i radzieckiej.

tyki (Rax–Schneeberg–Semmering). Miedzy innymi dzięki jego staraniom na początku lat osiemdziesiątych został odrestaurowany hotel „Panhans” i w nieco zmienionym wystroju ponownie udostępniony turystom (dla 162 osób). W dawnej sportowej części budynku otworzona została zawodowa szkoła turystyki z internatem dla ok. 200 uczniów oraz prowadzony przez nią hotel dla 112 osób. Obecnie Związek Turystyki wspólnie z Urzędem Gminy czyni starania o wykupienie od prywatnych właścicieli budynku Südbahnhotelu i przeprowadzenie jego renowacji. Stałym elementem działania Związku jest wydawanie map, foliów i czasopism o miejscowości. Można je otrzymać nie tylko w siedzibie Związku, ale także niemal we wszystkich sklepach, pensjonatach, hotelach.

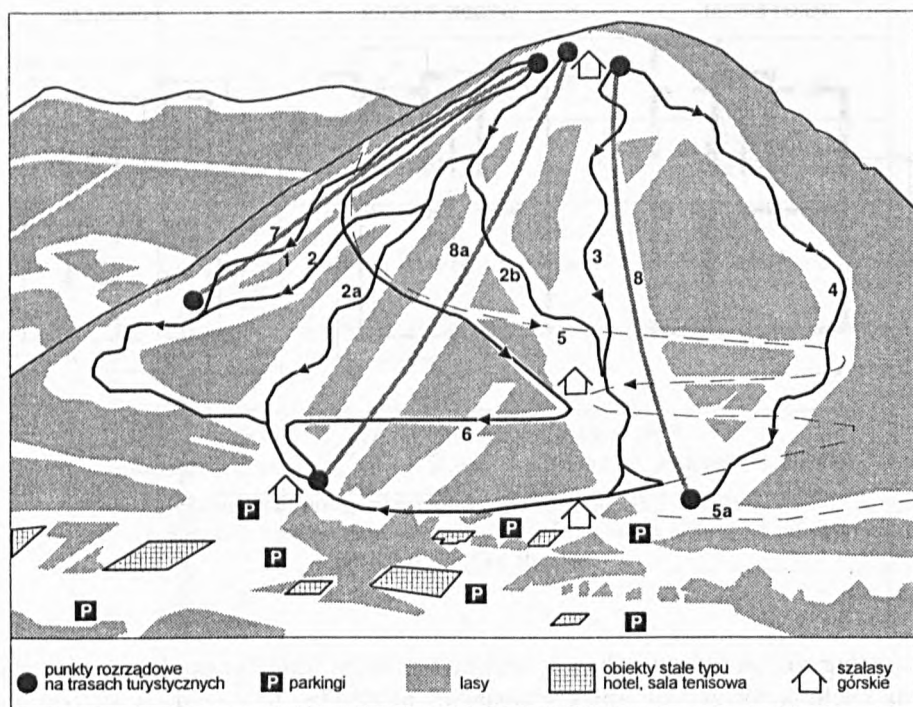
5. TURYSTYCZNA OFERTA SEMMERINGU I JEJ WYKORZYSTANIE

Semmering jako przykład miejscowości górskiej dla której ani rolnictwo, ani pasterstwo czy też handel nie były czynnikami rozwoju, posiada interesujący układ osadniczy. Obecnie jest to wielodrożnica o przewadze zabudowy skupionej, zajmującej głównie obszar przełęczy oraz dogodniejsze fragmenty południowych i wschodnich zboczy gór Pinken- i Semmeringkogel (rys. 3). Przeważająca część przestrzeni Semmeringu użytkowana jest przez turystykę. Jej zróżnicowane użytkowanie pozwala na wyróżnienie pewnych stref funkcjonalnych, jak: centralno-usługowej, sportowej, hotelowej, pensjonatowej. Pierwsza znajduje się przy drodze Wiedeń–Graz i skupia na niewielkim fragmencie (1,5 km²) podstawowe usługi. Strefa ta otoczona jest dużym terenem sportowym, obejmującym pola mini-golfa, tenisa, wyciągi krzeselkowe, trasy narciarskie, saneczkowe itd. (rys. 4). Z przestrzeni zajętej przez hotele wyróżniają się trzy enklawy, związane z dużymi obiektami, jak Panhans, Südbahnhotel i Palace-Hotel. Wille, pensjonaty, domy wypoczynkowe w Semmeringu spotyka się wszędzie. Jednak te najstarsze skupione są głównie w części północnej, w bliskim otoczeniu Südbahnhotelu. W latach siedemdziesiątych w przestrzeni Semmeringu pojawiły się drugie domy, usytuowane na działkach od 200 do 2000 m² i większych. Jest ich zaledwie kilkanaście⁶, jednak wyszukana architektura i ciekawe użytkowanie otoczenia (fontanny, miniwodospady, grotty), przyczyniają się do wizualnego wyróżniania ich w terenie. Krajobraz osadniczy Semmeringu jest więc zróżnicowany i interesujący. Szczególnego uroku nadaje mu, zaprojektowane w XIX w., budownictwo willowe. Wille zazwyczaj posadowione są na wysokiej kamiennej podmurówce, stanowiącej tzw. wysoki parter. Pozostała część budynku jest najczęściej drewniana, przykryta wielopłaszczyznowym dachem, często zdobionym kominami w formie wieżyczek. O zewnętrznym uroku i harmonii architektonicznej willi decydują detale fantazyjnie rzeźbione wg tyrolskich i szwajcarskich

⁶ Według urzędnika Gminy Semmering drugie domy stanowią zaledwie ok. 4% ogólnej liczby znajdujących się tu budynków.

Rys. 3. Plan orientacyjny Semmeringu. Układ przestrzenny i oferta turystyczna miejscowości
 Dessin 3. Le plan d'orientation de Semmering. La disposition spatiale et l'offre touristique de la localité

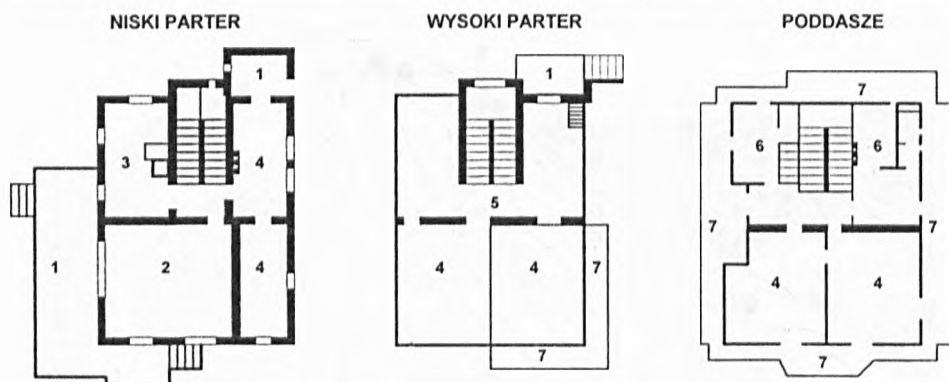

Rys. 4. Zagospodarowanie turystyczne góry Hirschenkogel. 1–6 trasy turystyczne: narciarskie, saneczkowe, rowerowe, piesze itp.; 7–8 wyciągi narciarskie: kolejka krzeselkowa „Ost” (8a) i „West” (8)

Dessin 4. L'aménagement touristique du mont Hirschenkogel. 1–6 le tracé du tourisme: du ski, de l'aluge, du vélo, du piéton etc.; 7–8 télésiégi: télésiège „Ost” (8a), „West” (8)

motywów (rys. 5). Spacer ulicami i ścieżkami Semmeringu umożliwia więc obserwowanie przykładów bardzo osobliwych i niezmiernie zadbanej architektury indywidualnych, które są głównym walorem antropogenicznym miejscowości. Do najciekawszych architektonicznie i najstarszych willi należą: Park Villa (1882), Daheim, Alpenheim, Haus Tonn, Silberer Schlößl. Z pozostałych obiektów antropogenicznych należy wymienić: parafialny kościół ewangelicki (1894 r., murowany z kamienia górskiego), drewniany budynek plebanii zdobiony barwną ornamentyką w stylu tyrolskim (w parafialnej bibliotece bogaty zbiór woluminów do wykorzystania na miejscu), marmurowy pomnik poświęcony cesarzowi Karolowi VI oraz słynna w świecie z uwagi na śmiałe tarasowanie, semmerincka kolej. Wymienione walory antropogeniczne oraz właściwości przyrodnicze należą dziś do głównych atutów oferty turystycznej Semmeringu. Oferta ta jest bardzo wzmocniona przez istniejące tu zagospodarowanie turystyczne.

Do końca sierpnia 1993 r. Semmering oferował 800 miejsc noclegowych w 30 różnych obiektach (tab. II). Standard tych obiektów jest zróżnicowany, ser-

Rys. 5. Plan semmerinckiej willi z 1895 r.

1 – weranda, 2 – jadalnia, 3 – kuchnia, 4 – pokój, 5 – hol gościnny, 6 – łazienka, 7 – balkon

Dessin 5. Le plan d'une villa de Semmering constituée en 1895

1 – la véranda, 2 – la salle à manger, 3 – la cuisine, 4 – la chambre, 5 – la salle de séjour, 6 – la salle de bain, 7 – le balcon

wis usług różnorodny, np. basen, biblioteka, sauna, dietetyczna lub specjalistyczna kuchnia. Wszystkie obiekty posiadają atrakcyjne położenie, większość ma przestronne otoczenie i łatwy dostęp do punktów widokowych oraz obiektów sportowych i rekreacyjnych. Ich rozmieszczenie w terenie jest dość równomierne. Nasylenie infrastruktury budowlanej tymi obiektami należy uznać za wysokie. Na 329 istniejących w miejscowości budynków co jedenasty oferuje turystom noclegi. Wysokie jest natężenie liczby miejsc noclegowych w zestawieniu z liczbą miejscowej ludności. Według wskaźnika Deferta⁷ wynosi ono 109%. Porównując, także za Defertem⁸, liczbę miejsc noclegowych do liczby mieszkań stałej ludności, uzyskamy wynik 421%, co świadczy o dobrze rozwiniętej funkcji turystycznej Semmeringu. W analizach tych należy ponadto uwzględnić fakt, iż do końca 1993 r. liczba miejsc noclegowych w Semmeringu wzrosła o 330, w związku z oddaniem do użytku obiektów okresowo nieczynnych (np. Palace-Hotel), a także nowo wybudowanych. Uruchomienie Südbahn-hotelu zwiększy ogólny potencjał noclegowy Semmeringu do liczby ponad 1000 miejsc.

W kurorcie codziennie oczekuje na turystów ponad 700 miejsc konsumenckich w różnych obiektach gastronomicznych. Urządzeń i obiektów umożliwiają-

⁷ $W = \frac{L \times 100}{P}$; L – liczba miejsc noclegowych, P – liczba stałych mieszkańców.

⁸ $W = \frac{L}{M} \times 100\%$; gdy $W=100$, to wykształcanie się funkcji turystycznej, $100 < W < 500$ – funkcje dobrze rozwinięte, $W > 500$ – funkcje wysoko rozwinięte.

Struktura, wielkość oraz wybrana oferta turystyczna niektórych obiektów noclegowych na przełęczy Semmering w 1993 r.

La structure, la grandeur et l'offre touristique de quelques objets de couchage à Semmering en 1993

Nazwa obiektu turystycznego wg rodzaju	Liczba miejsc noclegowych	Kategoria ^a	Wybrana oferta turystyczna obiektu												
			parking	garaż	balkon	taras	ogród	basen	sauna	ro-wery	kuchnia dietetyczna	biblioteka	dzieci ^b	psy ^b	
Hotele															
1. Panhans	162	5	x	x	x	x		x	x			x	x	x	x
2. Kurhotel Dr Stühlinger	57	4	x		x	x	x	x	x		x	x			
3. Gartenhotel Alpenheim	40	4	x		x	x	x	x			x	x		x	
4. Panoramahotel Wagner	55	4	x		x	x	x			x		x		x	
5. Hotel Belvedere	35	4	x		x	x	x	x	x		x			x	x
6. ITM-Hotel	112	4	x											x	x
Pensjonaty															
1. Daheim	18	3	x		x	x	x				x	x	x	x	x
2. Löffler	24	3	x		x	x	x			x	x		x	x	x
3. Edelweiß	30	3	x		x		x				x		x		
4. Schuster	17	2	x		x	x	x								
5. Haus Tonn	14	2	x		x										
Zajazdy															
1. Gasthof Sonnwendhof	51	3	x		x			x						x	
2. Gasthof Post	34	2	x	x	x	x	x				x			x	x
3. Berghof Latzelsperger	20	3	x		x	x								x	
Pokoje gościnne															
1. Haus Adelman	10	3	x	x	x	x	x	x						x	x
2. Haus Mayer	7	3	x		x	x	x	x							
3. Haus Dr Tomic	8	3	x		x	x	x	x							

Tabela II cd.

Nazwa obiektu turystycznego wg rodzaju	Liczba miejsc noclegowych	Kategoria ^a	Wybrana oferta turystyczna obiektu											
			parking	garaż	balkon	taras	ogród	basen	sauna	rowery	kuchnia dietetyczna	biblioteka	dzieci ^b	psy ^b
Wakacyjne mieszkania														
1. Duchkowitsch	10	2	x									x	x	x
2. Dvoracek	4	2	x										x	x
3. Wienerheim	10	2	x		x	x	x						x	
Schroniska górskie														
1. Pinkenkogel	5	1											x	x
2. Hirschenkogel	5	1											x	x

Źródło: Materiały Urzędu Gminy Semmering, sierpień 1993 r.

^a – liczba gwiazdek, ^b – mile widziane w obiekcie.

jących uprawianie różnych form turystyki i wypoczynku jest bardzo wiele. Najważniejsze to: mały oraz duży plac golfowy (30 ha), korty tenisowe, baseny, solaria, trasy turystyczne, rowerowe, konne, piesze, nartostrady, tory saneczkowe, lodowe, wyciągi krzeselkowe.

Podsumowując analizę turystycznej oferty Semmeringu, należy podkreślić jej dużą różnorodność i bogactwo oraz dostosowanie przede wszystkim do potrzeb ruchu turystycznego, wyraźnie zwiększonego w porze zimowej. W 1990 r. w obiektach noclegowych zarejestrowanych zostało 144 486 turystów, w roku 1991 – 135 496, zaś w 1992 – 142 029. Według oceny urzędnika gminy Semmering, jest to liczba zadowolająca zważywszy na dużą aktualnie liczbę miejsc noclegowych nieczynnych. Do Semmeringu przyjeżdżają turyści głównie z Wiednia, Grazu, także Węgier, Niemiec, Włoch. Zimą przeważają pobyty 2–3-dniowe, latem dłuższe – 1–2-tygodniowe. Latem wykorzystanie obiektów noclegowych jest niepełne i wypoczywają tu głównie emeryci. Zimą następuje wyraźny wzrost ruchu turystycznego, o czym świadczy wykorzystanie kolejek linowych. Na przełomie 1991/1992 r. w okresie zimowym, liczba sprzedawanych biletów na kolejkę krzeselkową „Ost” na Hirschenkogel wynosiła 627 335, na „West” – 633 889, zaś latem ok. 8000. Najintensywniejszy ruch turystyczny występuje w grudniu w okolicy świąt Bożego Narodzenia oraz od stycznia do kwietnia. Na podstawie uzyskanych danych statystycznych oraz szacunkowych ocenia się, iż w ciągu roku Semmering odwiedza średnio od 500 do 800 tys. osób, z czego 2/3 przypada na sezon zimowy. Potencjalna pojemność noclegowa miejscowości jest wysoka. Przy obecnie niepełnym wykorzystaniu w ciągu roku obiektów noclegowych, teoretycznie liczba udzielanych noclegów z powodzeniem może zostać podwojona (288 000). Można zatem wysunąć wniosek, iż oferta turystyczna Semmeringu nie jest w pełni wykorzystana, szczególnie w okresie letnim.

6. PODSUMOWANIE

W powstaniu, rozwoju oraz obecnej sytuacji Semmeringu można się doszukać wielu cech szczególnych. Do najważniejszych należą:

1) powstanie miejscowości dopiero w XIX w. (dzięki wybudowaniu kolei górskiej), mimo iż leżała ona od wieków na szlaku handlowym;

2) rozbudowa w trudnych warunkach górskich od początku zdecydowanie została ukierunkowana na kształtowanie i lansowanie miejscowości jako ekskluzywnego kurortu, za czym przemawiały warunki przyrodnicze oraz dogodny położenie geograficzne;

3) stopniowe, w miarę rozwijającego się zagospodarowania turystycznego, zmiany w sezonowości ruchu turystycznego z wyłącznie letniego w XIX w. do obecnie przeważającego zimowego;

4) pieczołowicie podtrzymywany ekskluzywny charakter miejscowości nadaje mu współcześnie międzynarodową renomę;

5) przedstawione wskaźniki oceniające skalę turystyki świadczą o wysokim stopniu rozwoju funkcji turystycznej Semmeringu, uzyskanej w dość krótkim czasie i jednocześnie pokazują duży potencjał nie wykorzystanych jeszcze możliwości.

Wymienione cechy wskazują na wyraźną prawidłowość przemian, którym podlegał Semmering. Dają więc podstawę do pewnych uogólnień odnośnie do górskich miejscowości turystycznych powstałych w XIX w. – miejscowości te, głównie w wyniku uzyskania korzystnych połączeń komunikacyjnych, zmieniały swój model wypoczynku, swoje zagospodarowanie turystyczne, a wraz z tym swoje funkcje turystyczne.

PIŚMIENNICTWO

- Bieńko R., 1992, *Austria. Przewodnik turystyczny*, Warszawa.
Geografia Powszechna, 1965, t. 3, PWN, Warszawa.
 Kos W., 1991, *Über den Semmering. Kulturgeschichte einer künstlichen Landschaft*, Edition Tusch, Wien.
 Kos W., 1992, *Die Eroberung der Landschaft Semmering*, Rax, Schneeberg, Wien.
 Krogner A., 1950, *Der Semmering und seine Bedeutung für den österreichischen Fremdenverkehr*, Semmeringer Nachrichten, Semmering.
 Lijewski T., 1987, *Austria*, PWN, Warszawa.
 Rotler-Sotrieffner, 1983, *Das Traumhaus – Villenbauten um den Semmering von 1914*, Tusch-Varia.
Wanderkarten Schneeberg, Raxalpe, Semmeringgebiet, 1 : 100 000, 1993, Wien.
 Warszńska J., Jackowski A., 1979, *Podstawy geografii turystyki*, PWN, Warszawa.
 Ziemiński M., 1988, *Austria, Przewodnik turystyczny*, Warszawa.

Mgr Jolanta Wojciechowska
 Katedra Geografii Miast i Turyzmu
 Uniwersytet Łódzki
 al. Kościuszki 21
 90-418 Łódź

Wpłynęło:
 15 grudnia 1995 r.

RÉSUMÉ

Semmering c'est le nom d'un col dans les Alpes de l'Est autrichiennes, du tunnel du plus ancien chemin de fer de montagne dans le monde (Vienne–Klagenfurt–Venise) ainsi que du centre touristique et de sports d'hiver bien connu en Europe. Du point de vue de l'administration, cette localité fait partie du pays fédéral de l'Autriche Basse. Dès 1919, elle est siège d'une commune (20 km² de superficie et 730 habitants en 1993) et depuis 1923 jouit du statut officiel de station climatique aux grandes valeurs thérapeutiques et sanitaires. Le séjour à Semmering est spécialement recommandé aux asthmatiques, à tous ceux qui souffrent des maladies de voies respiratoires, aux personnes anémiques et à celles dont le système nerveux est épuisé. Les propriétés spécifiques du climat de Semmering, ainsi que son paysage et celui de ses environs, tout à fait exceptionnel, découlent des relations réciproques entre les composantes du milieu physico-géo-

graphique (hauts massifs en forme de coupole entourant le col, p.ex., Sonwendstein 1523 m au-dessus du niveau de la mer, Hirschenkogel 1318 m, Pinkenkogel 1297 m, grandes différences relatives de la hauteur (jusqu'à 600 m), boisement considérable du terrain, climat typiquement alpestre). Ces composantes rendaient impossible le développement de la stable colonisation et aggravaient l'existence de ceux qui voulaient y habiter. C'est pourquoi pendant longtemps Semmering n'était qu'un nom du col aux confins de l'Autriche Basse et de Steiermark ainsi que de la route fréquentée par les commerçants. Seulement la décision d'y construire une ligne ferroviaire à long parcours de Vienne à Trieste par Graz (1854), qui devait traverser Semmering, eut pour résultat le développement de la localité. Dès le commencement, on était décidé à en faire une exclusive station climatique. Les indices de l'échelle du tourisme confirment le haut degré du développement de la fonction touristique de Semmering, ainsi dans les années vingt et trente du XXème siècle qu'à l'heure actuelle (l'indice de l'intensité du mouvement touristique en 1937 égalait à 13 215, et en 1993 les indices selon Defert – 109% et 421%). On observe certains changements dans le caractère saisonnier du mouvement touristique. D'abord on n'y séjournait qu'en été, à présent les touristes sont plus nombreux en hiver, ce qui a influencé l'offre touristique de Semmering. Jusqu'à la fin du mois d'août 1993 Semmering avait 800 lieux de couchage dans plus de 30 objets et plus de 700 lieux dans les entreprises gastronomiques. En 1990, les bases de couchage ont enregistré 144 486 touristes, en 1991 – 135 496, et en 1992 – 142 029. Selon l'opinion d'un employé de la commune de Semmering, ces nombres sont pleinement satisfaisants eu égard à la fermeture de plusieurs lieux de couchage.

Les touristes viennent à Semmering principalement de Vienne, de Graz et aussi de la Hongrie, de l'Allemagne, de l'Italie. En hiver on y arrive pour passer 2–3 jours, en été les séjours sont plus longs – une ou deux semaines. En été les objets ne sont pas pleinement exploités, ce sont les retraités qui s'y reposent le plus souvent. En hiver le mouvement touristique s'active considérablement. En hiver 1991/1992, la téléferique „Ost” a transporté 627 335 personnes et en été 8000 environ. 2/3 des touristes viennent en hiver. On apprécie qu'en moyenne Semmering est visité chaque année par 500–800 mille personnes. La capacité de la base de couchage de Semmering est grande. Théoriquement la localité pourrait recevoir sans difficultés le nombre deux fois plus grand des touristes, la base de couchage n'étant pas pleinement exploitée pendant toute l'année.

Les indices présentés estimant l'échelle du tourisme témoignent du haut degré du développement de la fonction touristique de Semmering qu'on a atteint en peu de temps et démontrent un grand potentiel des possibilités non exploitées. La localité doit sa renommée internationale grâce au caractère d'exclusivité soigneusement soutenu.

Traduit par Lucjan Kowalski

SUMMARY

Semmering is the name of a mountain pass in Austrian Eastern Alps, and of a tunnel of the oldest mountain railway in the world (Vienna–Klagenfurt–Venice). It is also a famous European tourist resort and winter sports centre. Administratively, Semmering belongs to the federation of Lower Austria. Since 1919 it has been a commune (20 km² and 730 inhabitants in 1993), and since 1923 it has held the status of a health resort recommended especially to people suffering from asthma, breathing disorders, anemia and nervous exhaustion. The special climatic qualities of Semmering, as well as the unique character of its landscape result from mutual relations between individual components of the physical-geographical environment (high, dome-like massifs around the pass, e. g. Sonwendstein 1523 m above the sea level, Hirschenkogel 1318 m, Pinkenkogel 1297 m; large relative differences in altitude – up to 600 m; large forest complexes; typical Alpine climate). These components have been an impediment to the development of permanent settlement

and have always been a source of problems for those who wanted to live there. That is why for a long time Semmering remained just the name of a mountain pass on the border of Lower Austria and Steiermark, and the name of a trade route. Only the decision to build a long-distance railway line from Vienna through Graz to Trieste (1854), which was also to cross Semmering, promoted the development of the place. From the very beginning it was oriented towards becoming an exclusive resort. Selected coefficients evaluating tourism point to a highly developed tourist function in Semmering in the 1920's and 1930's, as well as presently (e.g. the coefficient of the tourist traffic in 1937 showed 13 215, in 1993 – according to Defert's coefficient – 109% and 421%). Gradual changes in the seasonal character of the tourist traffic from exclusively summer-time to presently dominating winter-time traffic, clearly affected to – day's tourist offer in Semmering. To the end of August 1993, Semmering had offered 800 night accommodation places in 30 different objects and over 700 consumer places. In 1990 in hotels registered 144 486 tourists, in 1991 – 135 496, in 1992 – 142 029. According to the Semmering commune official, these numbers are satisfying, considering that a large number of night accommodation places are not available at the moment.

Semmering is mainly visited by tourists from Vienna, Graz, Hungary, Germany and Italy. In winter they usually stay for 2–3 days, in summer – for 1–2 weeks. In summer the facilities are not fully exploited and mainly retired people rest here. In winter the tourist traffic visibly increases (the number of tickets for the cable-car „Ost” sold in winter 1991/1992 was 627 335, in summer – about 8000). It is estimated that on average Semmering is visited by 500–800 thousand people a year, two thirds of whom arrive in winter time. The potential accommodation capacity of Semmering is considerable. Hotels not being fully used during the year, theoretically the number of accommodation places could easily be doubled.

The presented coefficients evaluating tourism prove that the tourist function of Semmering has highly developed in a short period of time. They also point to a big potential of unexploited possibilities. The exclusive character of the place, which is being carefully maintained, makes it internationally famous.

Translated by Ewa Mossakowska